

Ontplooï het tienerbrein!

Jelle Jolles
Centrum Brein & Leren
Vrije Universiteit Amsterdam

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Verantwoording

Deze handout is gemaakt naar aanleiding van mijn presentatie op het seminar over 'Ontplooï het Tienerbrein' georganiseerd door The School Of Life, in de Lutherse Kerk, Amsterdam, 8 februari 2018

Achtergrond Ik geef veel presentaties over leren en ontplooiing van kind en tiener en over de ontwikkeling van neuropsychologische vaardigheden. Voor dergelijke presentaties heb ik deze handout gemaakt. Veel van mijn visies zijn nader besproken in mijn recente boek '*Het tienerbrein*'. Ik beschouw de adolescentie als een periode van *kansen en mogelijkheden* (en niet alleen van kommer en kwel). Als samenleving en vooral als ouders, leraren, coaches en school kunnen we de voorwaarden verbeteren waaronder onze kinderen opgroeien en zich ontplooien. Dat is goed voor zowel het schools presteren, als voor de persoonlijke groei. Ik pleit voor 'steun, sturing en inspiratie' door opvoeders, leraren en coaches; deze zijn nodig voor een optimale ontplooiing van de tiener.

Boek: Jelle Jolles, *Het tienerbrein. Over de adolescent tussen biologie en omgeving*. Amsterdam Univ Press 2016, ISBN 978 94 7298 747 0

Website: www.jellejolles.nl, www.tienerbrein.nl.

Contact: info@breinplein.nl, j.jolles@vu.nl.

Twitter @jellejolles Op twitter plaats ik dagelijks nieuwe informatie die te maken heeft met kind, tiener, onderwijs, opvoeding, ontplooiing, neuropsychologie en het brein.

@jellejolles, presentatie op seminar "Ontplooï het Tienerbrein!", Amsterdam 8 februari 2018

Vanwege copyright kwesties is een groot deel van de ondersteunende visuals niet opgenomen in deze handout

Copyright:

- De handout is gemaakt voor privé gebruik.
- Verwijzing naar de teksten is toegestaan mits verwijzing naar de bron
- Het valt onder de copyright bescherming beschreven in 'Het tienerbrein. Over de adolescent tussen biologie en omgeving', Amsterdam Univ Press 2016. ISBN 978 94 7298 747 0

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Je zou je tiener wel eens 'achter het behang willen plakken ... '

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Kortom, onze tiener ...:

- Onredelijk
- Onhandelbaar
- Overmoedig
- Impulsief
- Somber of eufoor
- Onrealistisch
- Lui
- Vergooit haar kansen
- Luistert niet naar raad
- Overziet keuzen niet
- Té braaf
- Neemt ongezond risico
- Zuipt en rookt
- Verkeerde vrienden

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Die jeugd van gisteren ...

- 'De jeugd is zo verdorven, zo bandeloos, dat we de hoop moeten opgeven dat het ooit nog goed met ons komt.'
Kleitabelt Nationale Bibliotheek Bagdad (± 2000 v.Chr.)
- 'De jeugd van nu houdt van luxe. Ze heeft slechte manieren, geen eerbied voor ouderen en ze kletst in plaats van dat ze werkt, ze schrokt bij maaltijden het eten naar binnen, legt de benen over elkaar en tiranniseert de ouders.'
Een veelgebruikt citaat, toegeschreven aan Socrates, 470-399 v.Chr.

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

6

Kind en tiener zijn 'werk in uitvoering'

- De hersenen rijpen nog door tot ca 25 jaar
- Weinig ervaringen gehad
- Ze heeft nog weinig kennis
- Kind en tiener 'oefent' de neuropsychologische vaardigheden

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Wat boeit de tiener?

De studie? Hun leerproces? De toekomst?

Nee:

- De vrienden
- De vriendinnen
- De kleren, de gsm
- Wat Jantien zei
- Heb ik genoeg geld voor het uitgaan
- Mam en pap ruzie...
- Lening sluiten?
- Heeft ze gezien dat ik brak was?

Kortom:

- Eten
- Drinken
- Slaap
- Eten
- Seks
- Chillen
- Dinges van gisteren
- Wat er nu gebeurt
- Wat zal ik morgen doen?

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Waar gaat het de tiener dus om?

- Ervaringen
- Nieuwe dingen
- Nieuwe kennis
- Nieuwe belevingen
- Nieuw gedrag
- Nieuwe relaties
- Oefenen
- Uitproberen
- 'Wat is dat?'
- 'Wat bedoelt zij?'
- 'Hoe doet hij dat?'
- 'Waarom is dat zo?'
- 'Hoe werkt dat?'
- 'Hoe vindt zij/hij mij?'
- 'Hoe pak ik dat aan?'
- 'Wat zijn hier de regels?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

De tienertijd is de periode van Kansen & Mogelijkheden

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

10

2. Het brein van de tiener rijpt

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Rijping loopt tot na 25^e jaar! Ontplooiing ...

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 12

Nieuwsgierigheid ... waar het uiteindelijk allemaal om draait

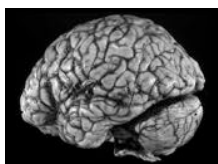
@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Het brein is essentieel om informatie te verwerken en te zorgen dat we onze weg kunnen vinden in een veranderende samenleving

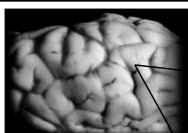
@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

De hersenen ... Het gaat om de honderden structuren daarbinnen ... met ca 100 miljard neuronen en vele duizenden connecties per cel

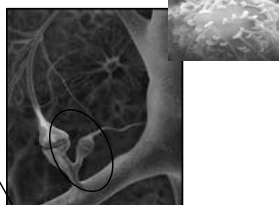
@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

15

De hersenen zijn de basis van leren en ervaren

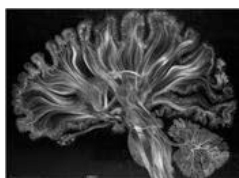
- Leren berust op verandering in het contact tussen cellen
- Contact tussen cellen kan versterken of verzwakken
- Hoe meer een contact gestimuleerd wordt, hoe beter de verbinding en hoe beter de herinnering
- Emoties versterken dit contact

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

16

Wat zich ontwikkelt en gedurende het leven blijft ontwikkelen: complexe NETWERKEN tussen de vele hersenstructuren

Will Drinker & Greg Dunn 2016

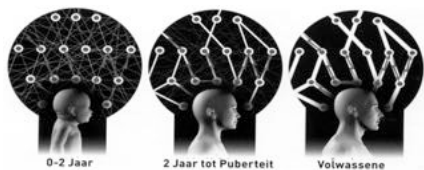
@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Zandweggetjes in het brein worden snelwegen

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 18

Omgeving (ouder, leraar, vrienden) zorgt voor functioneel bruikbare hersen-paden

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

De scholier heeft *sturing*, emotionele *steun* en *inspiratie* maar ook *kennis* en *ervaring* nodig voor talent-ontwikkeling

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

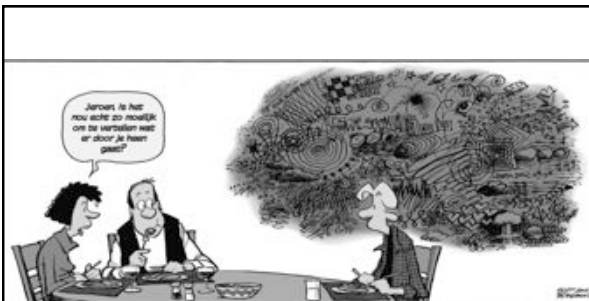
Kortom

- Hersenen rijpen door tot ca 25^e jaar
- Prikkel uit omgeving zijn essentieel
- Omgeving bepaalt uitgroei potenties/talenten. Daarvoor is nodig:
 - Steun
 - Sturing
 - Inspiratie
 - Kennis
 - Routes

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

3. De adolescent

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

23

Puber moe? Meer slaap en beweging
Puberparadox
'Laat puber huiswerk op school maken'
Hoe hersenen pubers ontremmen
Puber kan meer dan-ie denkt
De pre van een puberbrein
Puber is blind voor het onbekende
Een boek en een puberbrein gaan niet goed samen
Zeg nooit 'te dik' tegen je puber Ode aan
Een opeens is mijn kleine richte een puber
'Pubers hebben een zetje nodig' de puber
Gaan mijn pubers zich straks wel weer gedragen alsof ze netjes zijn opgevoed?

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Begrippen

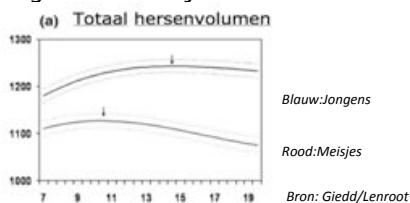
- Puber
- Tiener
- Pre-adolescent (ca 8-10 jaar)
- Vroeg-adolescent (ca 10-14 jaar)
- Midden-adolescent (ca 14-17 jaar)
- Laat-adolescent (ca 17-21 jaar)
- Bijna-volwassene (ca 21-23 jaar)
- Volwassene

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 25

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

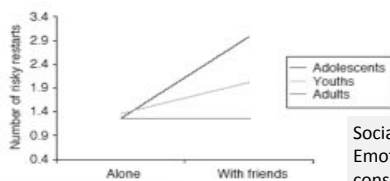
Jongensbrein rijpt in sommige regio's (veel) trager dan meisjesbrein

Meisjeshersenen zijn op zijn grootst op 10.5 jaar, jongens op 14.5 jaar

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Grote rol van de peergroep

'Wat zou hij wel niet denken': veel belangrijker dan wat het vriendje werkelijk denkt!

Sociaal leren!
Emotionele consequenties
Leren prioriteiten stellen

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam Bron: Steinberg

4. De executieve functies

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Afleiding van buitenaf Afleiding van binnenuit

Cartoons: David van der Kooij

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Om te leren zijn nodig:

- Kiezen
- Beslissen
- Oordelen
- Vooruitzien
- Leertaak planning
- Opties overwegen
- Evaluëren 'goed gedaan?'
- Controleren van de impulsiviteit
- Toetsen aan waarden, regels, normen

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 31

Executieve functies 1. Vaardigheden

- **Planning:**
'Wat is het plan? Wat zou een doel kunnen zijn? Zijn er meerdere delen in het plan?'
- **Prioriteren van complexere handelingen:**
'Wat zijn de belangrijkste onderdelen van het plan? Zijn er dingen die eerst moeten of juist later?'
- **Evaluatie:**
'Wat was de bedoeling ook weer? Hoe heb ik het gedaan? Kan ik mijn aanpak nog verbeteren? Hoe is het op anderen overgekomen?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 32

Executieve functies 2: *ik*

- **Zelfinzicht:**
'Wat wil ik, waar ben ik, wat is het plan, waar wil ik heen? Waar ben ik echt goed in? En waarin kan ik mezelf verbeteren? Hoe zou ik dat kunnen doen?'
- **Zelfregulatie:**
'Wat zou de beste aanpak zijn? Heb ik het goed gedaan? Wat zou de beste manier zijn om dat anders aan te pakken? Wat leidt me af?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

33

Executieve functies 3: *de ander*

- **Perspectief-name:**
'Wat denkt de ander ervan? Wat is de bedoeling, wat wil die leraar? Wat willen mijn klasgenoten?'
- **Empathie:**
'Hoe is het met Jesse? Trekt hij alleen maar aandacht, of heeft hij er gewoon geen zin meer in?' 'Wat zou ik doen als ik hem was?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

34

Executieve functies 4: *later*

- **Kiezen en overzien van keuzes:**
'Wat zou er gebeuren als ik profiel X kies? Nu, binnenkort, eventueel later en op langere termijn? Wat voor invloed heeft deze keuze voor mijn vrienden Ayoub en Omar? Wat gaat mijn vader doen als ik zeg dat ik deze keuze maak?'
- **Overzien van langetermijnconsequenties:**
'Wat kan er gebeuren als ik niet meer meedoe met mijn vriendengroep en meer ga studeren? Als ik me zo opstel word ik dan uit de klas gezet?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

35

Executieve functies 5: *normen en regels*

- **Social monitoring:**
'Wie is eigenlijk de leider van dit elftal? Hoe gaan ze met die coach om? Waarom gaan ze na de wedstrijd altijd op die houten banken zitten? Is de leraar nu eigenlijk boos of speelt hij dat maar?' 'Hoe pakt Daan het eigenlijk aan met Eva?'
- **Regels, normen en waarden:**
'Wat voor regels hebben ze hier, en doen ze erg moeilijk als je het anders wilt? Hoe gaan ze hier met elkaar om en wat verwachten ze van je?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

36

8 vaardigheden die IEDERE tiener moet hebben op zijn/haar 18^e jaar

1. Met vreemden kunnen praten
2. Zijn weg kunnen vinden in vreemde omgeving
3. Taken en opdrachten zonder hulp uitvoeren
4. Bijdragen aan het huishouden
5. Kunnen omgaan met problemen tussen mensen
6. Kunnen omgaan met ups en downs
7. Kunnen omgaan met geld
8. In staat zijn om op *verantwoorde manier* om te gaan met risico's

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

37

De adolescent en het maken van keuzes in sociale setting

- Vraag 1. Je bent niet uitgenodigd voor het feestje van je beste vriendin.
Hoe voel je je daarbij?
- Vraag 2. Een meisje is niet uitgenodigd voor het feestje van haar beste vriendin.
Hoe voelt zij zich daarbij?

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Je gaat vanavond met je vriend(in) naar de bioscoop. Hoe beslis je naar welke film je gaat?

Tieners beslissen voor de korte termijn.
Meer activiteit in temporaalkwab

Jong-volwassenen beslissen voor korte en Langere termijn.
Meer activiteit in frontale hersendelen

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Ook slimme tieners moeten ervaring opdoen met emoties (let op angst, gedeprimeerdheid, middelengebruik)

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

5. De opvoeder

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Opvoeden doen we samen

Kluis Verbeul

Het is een heel belangrijk onderwerp, want opvoeden is een samenwerking tussen ouders, familie en de samenleving. Het is niet alleen de ouders die verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kinderen, maar ook de omgeving waarin ze opgroeien.

De rijk mag terug

De rijk mag terug komen in de opvoeding van kinderen. Het is belangrijk dat de overheid een rol speelt in het ondersteunen van ouders en het creëren van een veilige omgeving voor kinderen.

© Jelle Jolles

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 42

Wat tieners (eigenlijk) graag willen ...

Mbo'ers zijn niet tegen competentiegericht leren, maar willen wel duidelijkheid

'We hebben beslist structuur nodig'

- Invoering van competentiegericht leren in het mbo zou moeten worden uitgesteld.
- Niet alle scholen en docenten zijn er gereed voor.

Van onze verslaggever **Robin Geerts**

schoolsoort waar het competentiegericht leren het eerst wettelijk en sectorbreed zal worden ingevoerd - geven te kennen dat ze niet helemaal tegen de verandering zijn, er zijn veel voordelen in zien, maar ook veel zorgen hebben. 'Structuur is nodig, en theoretisch een andere leerling. Veel leraren lopen maar een beetje rood en werken en presenteren. Bij veel scholen leidt de overschakeling tot problemen. Ook voorzitter Maatsje Vliegenhart Raad zet daarin vooruitgang. Uit de gesprekken met leerlingen e

Maar maken zijn er manieren om wel aandacht te de structuur en de fa

pin. De inhoud talen, over v weel igiten, er beg

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

door

Steun én sturing én inspiratie

via

Persoonlijke groei

tot

Talent-ontplooiing

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 44

Inspireren Motiveren Uitdagen
 Mogelijkheden suggereren Begeleiden
 Coachen Routes wijzen
 Sturen Steunen

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam 45

Ontplooiing

mits

Feedback

FEEDBACK

Feedback

Feedback

Feed-back

Feedback

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Ouder, je speelt vele rollen. *Blijf de regisseur!*

- agent,
- moeder,
- dirigent,
- regisseur,
- scheidsrechter,
- verhalenverteller,
- sturende coach,
- inspirator,
- begeleider,
- uithuil-schouder,
- tuinier,
- rechter...

Ouder: duw, fleem, stuur, inspireer je tiener

47

Van
verzorger
via
manager
via
coach
via
mentor
tot
adviseur

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

6. Aanpak 1: breed vormen

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Helping children prepare for academic success
School readiness can be improved by providing tools and time spent on fine motor skill development.
Posted on January 16, 2014 by Gail Frank <http://www.eric.ed.gov/fulltext/ED501929.pdf> | [View blog post](#)

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Laat spelen met 'raar', nieuw materiaal

... van de rommelzolder of het fietsenschuurtje

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Bouwen, construeren, MAKEN

Voorbeelden van ons stimuleringsmateriaal BreinPlein!

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Taalpraxis - taalspelletjes

Waardevol!

Ik ga op vakantie en neem mee..

SALD DAHL'S GRUWELIJKE RIJMEN

W	A	T	E	E
W	O	E	S	T
W	A	A	R	D
W	O	O	R	D

ALLE vormen van taalstimulering zijn waardevol: spellen, stimulering

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Bordspelen

- Stratego
- Leren kaarten
- Schaken
- Halma
- Denkspeellen

Super belangrijk: beurtgedrag, plannen, evalueren, werkgeheugen, strategie

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Muziek, drama, toneel

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Werk aan vaardigheden die CITO niet toetst

- Creativiteit
- Kritisch denken
- Veerkracht
- Inlevingsvermogen
- Motivatie
- Behoedzaamheid
- Zelfstandigheid
- Verantwoordelijkheid
- Doorzettingsvermogen
- Nieuwsgierigheid
- Humor
- Discipline
- Daadkracht
- Leiderschap
- Mededogen
- Moed
- Verbazing
- Bescheidenheid
- Geduld
- Verdraagzaamheid
- Samenwerking
- Flexibiliteit
- Accuratesse
- Betrouwbaarheid

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

57

7. Aanpak 2: ver-beelden en denken

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Leer ver-beelden

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Laat een voorstelling maken 'in de geest'

- Visualiseren en mentaliseren
- Leer het kind een mentaal model maken 'wat zie je ...?'
- Geen toeschouwer maar deelnemer

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

DENK-stimulering: Ons project DenkBeeld!

Meer dan 300 denkplaten: 'Huh? Wat is het? Wat betekent het? Hoe werkt dat?'

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

8. Aanpak 3: Práát met je tiener

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Socratische vragen

- Wat zou er gebeuren als het altijd regende op zaterdag?
- Wat zou er gebeuren als auto's nooit slijten?
- Wat kan er gebeuren als katten konden blaffen?
- Wat kan er gebeuren als alle schoenen in de wereld even groot waren?

Open vragen zijn een geweldige manier om het creatieve proces bij kinderen op gang te brengen. Deze vragen helpen een kind afstand te nemen van het hier en nu. Keuzes, vergelijkingen, onderhouden van nieuwe ideeën, en het formuleren van persoonlijke antwoorden op deze vragen zijn belangrijke ingrediënten in creatief denken.

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

De tiener vindt het heerlijk om te redeneren en argumenteren. Steun dat

- De tiener houdt van redeneren en te debatteren. Maar hij is er nog niet zo goed in: help hem om deze vaardigheden te ontwikkelen.
- Stel samen **gespreksregels** op. Voorkom dat je in een zinloze en frustrerende 'nietes-welles' terecht komt.
- Wederzijds **respect** is essentieel. Respecteer ook een afwijkend standpunt. Corrigeer nooit de logica van de adolescent en wees ook niet neerbuigend daarover. Gewoon luisteren en (h)erkennen wat er wordt gezegd.
- Een goede strategie is om te vragen: 'Interessant, hoe kom je bij deze gedachten c.q. conclusie?'
- **Tieners dagen je uit** en hebben kritiek op de mening of het gedrag van volwassenen. Maar ze hebben je feedback ook nodig. Geef inzicht in de achtergrond van jouw opinie.
- De tiener kan behoorlijk **melodramatisch** doen: 'Dit is zooooo stom.' Glimlachen helpt, maar niet met een neerbuigend: 'Ach Eva toch...'
- Belangrijk: **niet iedere onenigheid is een conflict**. Neem de argumenten niet te persoonlijk of als een aanslag op je autoriteit.
- Neem het **niet te serieus** en zie het debat ook als sociaal interactiemoment, als moment voor het geven van subtiele of meer directe feedback of inspiratie en als een (voor je tiener) handige mogelijkheid tot oefenen.

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

64

Help de tiener met denken en kennen

- Vraag door over de **consequenties voor korte, middellange en lange termijn**. Houd het debat open, probeer samen tot opties te komen en prioriteer argumenten. Let op: maak er geen wedstrijd van waarbij het neerkomt op: 'Wie heeft er gewonnen?'. Een dergelijk debat is voor de tiener gewoonlijk frustrerend en stimuleert hem niet om het nog eens te doen. Geef ook nooit in het openbaar kritiek op de gedachten of ideeën van een adolescent en spot er zeker niet mee.
- Zorg dat de tiener de **rol van emoties in het proces van beslissen begrijpt**: gevoelens zoals boosheid, angst, bedroefdheid of uitgelatenheid kunnen een oordeel vertroebelen. Beslissingen, zeker als ze belangrijke gevolgen kunnen hebben, moeten gemaakt worden als je kalm bent en nog eens bekeken worden 'na er nog eens een nachtje over geslapen te hebben'.
- Moedig de adolescent aan om **beter te begrijpen hoe de dingen die hij of zij aanbrengt in elkaar steken**, door hen te wijzen op accurate, feitelijke informatie. Geef waar nodig 'inspiratie', zonder je als een leraar of alwetende volwassene op te stellen.
- Gebruik waar mogelijk **open vragen**. Die wekken namelijk **discussie** op: 'Als je nu stopt met pianoles en in plaats daarvan extra gaat trainen met de voetbalselectie, wat zijn dan voor jou de voordelen en de nadelen?'
- Gebruik **denk-stimulerende technieken**. Socratische vragen.

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

65

Take Home

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

Take Home

- Je tiener is een rups. Het duurt nog jaaren voor hij/zij vlinder is
- Ook een traag-groeiende boom kan de hoogste worden
- Mits de ouder actieve steun, sturing en inspiratie geeft
- ... en verandert van manager tot coach, mentor en adviseur

@JelleJolles, 8 februari 2018, The School of Life, Luthersekerk Amsterdam

<p>Dank</p> <p>Twitter: @jellejolles</p> <p>Web: www.jellejolles.nl</p> <p>Boek: Het Tienerbrein, AUP 2016, 2017</p>	
---	--
